Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

12 päivänä joulukuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – Sosiaalipolitiikka – Direktiivi 79/7/ETY – Miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä – 4 artiklan 1 ja 2 kohta – 7 artiklan 1 kohta – Etuuksien laskeminen – Direktiivi 2006/54/EY – Miesten ja naisten yhdenvertainen kohtelu työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa – Kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään oikeudesta eläkkeen lisään naisille, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jotka saavat maksuperusteista pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä – Tätä oikeutta ei myönnetä samassa tilanteessa oleville miehille – Toisiinsa rinnastettavat tilanteet – Välitön sukupuoleen perustuva syrjintä – Poikkeukset – Ei ole

Asiassa C-450/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Juzgado de lo Social nº 3 de Gerona (Geronan työ- ja sosiaaliasioiden tuomioistuin nro 3, Espanja) on esittänyt 21.6.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 9.7.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

WA

vastaan

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot, varapresidentti R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit M. Safjan (esittelevä tuomari), L. Bay Larsen ja C. Toader,

julkisasiamies: M. Bobek,

kirjaaja: hallintovirkamies L. Carrasco Marco,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 13.6.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– WA, edustajanaan F. Casas Corominas, abogado,

– Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS), edustajinaan aluksi A. R. Trillo García, L. Martínez-Sicluna Sepúlveda ja P. García Perea, sittemmin L. Martínez-Sicluna Sepúlveda ja P. García Perea, letrados,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

– Espanjan hallitus, asiamiehenään L. Aguilera Ruiz,

– Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi N. Ruiz García, C. Valero ja I. Galindo Martín, sittemmin N. Ruiz García ja C. Valero,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.9.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 157 artiklan ja miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa 5.7.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/54/EY (EUVL 2006, L 204, s. 23) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat kahden lapsen isä WA ja Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) (kansallinen sosiaaliturvalaitos, Espanja) ja jossa on kyse siitä, että viimeksi mainittu on kieltäytynyt myöntämästä WA:lle eläkkeen lisää, jonka saavat naiset, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 79/7/ETY

3 Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19.12.1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24) toisessa ja kolmannessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tasa-arvoisen kohtelun periaate sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä on ensiksi toteutettava niissä lakisääteisissä järjestelmissä, jotka antavat turvaa sairastumisen, työkyvyttömyyden, vanhuuden, työtapaturmien, ammattitautien ja työttömyyden varalta, sekä sosiaalihuollossa niiltä osin kuin sillä täydennetään edellä mainittuja järjestelmiä tai korvataan ne, ja

tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttaminen sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä ei estä soveltamasta naisten suojelua äitiyden perusteella koskevia säännöksiä; tästä jäsenvaltiot voivat antaa naisia koskevia erityissäännöksiä eriarvoisen kohtelun poistamiseksi.”

4 Kyseisen direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin tarkoituksena on asteittain toteuttaa 3 artiklassa tarkoitetussa sosiaaliturvassa ja muussa sosiaalisessa suojelussa miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate, jäljempänä ’tasa-arvoisen kohtelun periaate’.”

5 Saman direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan työtä tekevään väestöön, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat, sellaiset työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat, joiden työnteko on keskeytynyt sairauden, tapaturman tai muunlaisen kuin vapaaehtoisen työttömyyden vuoksi, sekä työnhakijat, sekä eläkkeellä oleviin tai työkyvyttömiin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin.”

6 Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan:

a) lakisääteisiin järjestelmiin, jotka antavat turvaa seuraavien tapausten varalta:

– sairaus,

– työkyvyttömyys,

– vanhuus,

– työtapaturmat ja ammattitaudit,

– työttömyys;

– –”

7 Direktiivin 79/7 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi eikä välillisesti etenkään siviilisäädyn tai perheaseman perusteella eikä varsinkaan, kun on kysymyksessä:

– järjestelmien soveltamisala ja niiden piiriin pääsemisen edellytykset;

– velvollisuus osallistua rahoitukseen ja maksuosuuksien laskentaperusteet;

– etuuksien, aviopuolisosta ja huollettavista johtuvat lisät mukaan lukien, laskentaperusteet sekä etuuksiin olevan oikeuden kestoa ja jatkumista koskevat edellytykset.

2. Tasa-arvoisen kohtelun periaate ei rajoita naisten suojelua äitiyden perusteella koskevien säännösten soveltamista.”

8 Mainitun direktiivin 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:

– –

b) lapsia kasvattaneille henkilöille myönnettäviä, vanhuuseläkejärjestelmään kuuluvia etuuksia; oikeutta etuuksiin jaksoilta, joiden aikana työnteko on ollut keskeytyneenä lasten kasvattamisen vuoksi;

– –

2. Jäsenvaltioiden on säännöllisesti tarkasteltava 1 kohdan mukaisesti soveltamisalan ulkopuolelle jätettyjä kysymyksiä arvioidakseen, onko niiden pysyttäminen soveltamisalan ulkopuolella niissä tapahtuneen sosiaalisen kehityksen kannalta perusteltua.”

Direktiivi 2006/54

9 Direktiivillä 2006/54 kumottiin miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9.2.1976 annettu neuvoston direktiivi 76/207/ETY (EYVL 1976, L 39, s. 40), sellaisena kuin se oli muutettuna 23.9.2002 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2002/73/EY (EYVL 2002, L 269, s. 15).

10 Direktiivin 2006/54 13 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Yhteisöjen tuomioistuin määritteli [17.5.1990 antamassaan tuomiossa Barber (C-262/88, EU:C:1990:209)], että kaikenlaiset työeläkkeet muodostavat osan palkasta [EY:n] perustamissopimuksen 141 artiklan mukaisesti.”

11 Kyseisen direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin tarkoituksena on taata miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpano työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa.

Tätä varten siinä on säännöksiä, joilla pyritään panemaan yhdenvertaisen kohtelun periaate täytäntöön seuraavilla aloilla:

– –

b) työehdot, mukaan lukien palkka;

c) ammatilliset sosiaaliturvajärjestelmät.

– –”

12 Saman direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä sovelletaan seuraavia määritelmiä:

– –

f) ’ammatilliset sosiaaliturvajärjestelmät’: järjestelmät, joita [direktiivi 79/7] ei koske ja joiden tarkoituksena on antaa palkansaajille ja itsenäisille ammatinharjoittajille yrityksessä tai yritysryhmässä, taloudellisen toiminnan alueella tai ammattialalla tai ammattialojen ryhmässä etuudet, jotka täydentävät lakisääteisiin sosiaaliturvajärjestelmiin kuuluvia etuuksia tai korvaavat ne, riippumatta siitä, onko näiden järjestelmien piiriin kuuluminen pakollista tai vapaaehtoista.”

Espanjan lainsäädäntö

13 Yleisen sosiaaliturvalain (Ley General de la Seguridad Social), sellaisena kuin se on konsolidoituna 30.10.2015 annetulla kuninkaan asetuksella 8/2015 (Real Decreto Legislativo 8/2015) (BOE nro 261, 31.10.2015, s. 103291), (jäljempänä LGSS) 7 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Espanjassa asuvat Espanjan kansalaiset ja ulkomaalaiset, jotka asuvat tai oleskelevat laillisesti Espanjan alueella, kuuluvat heidän sukupuolesta, siviilisäädystä ja ammatista riippumatta sosiaaliturvajärjestelmän piiriin maksuperusteisten etuuksien osalta sillä edellytyksellä, että molemmissa tapauksissa he harjoittavat ammattitoimintaa Espanjan alueella ja kuuluvat jommankumman alla olevan kohdan piiriin:

a) työntekijät, jotka tarjoavat palvelujaan toisen lukuun Estatuto de los Trabajadoresin [työntekijöiden asemasta annettu laki] konsolidoidun toisinnon 1 §:n 1 momentissa säädettyjen edellytysten mukaisesti taloudellisen toiminnan eri osa-alueilla, tai näihin rinnastettavat työntekijät, riippumatta siitä, onko kyse ylimääräisistä työntekijöistä, kausityöntekijöistä, pysyvistä työntekijöistä tai tilapäistyöntekijöistä [(”fijos discontinuos”)], mukaan luettuna etätyöntekijät, ja joka tapauksessa riippumatta työntekijän ammattiryhmästä, hänen saamansa palkan muodosta ja määrästä ja hänen työsuhteensa yleisestä tai erityisestä luonteesta

b) itsenäiset ammatinharjoittajat, jotka ovat yli 18-vuotiaita ja jotka täyttävät tässä laissa tai sen soveltamiseksi annetussa säännöstössä nimenomaisesti määritetyt edellytykset, riippumatta siitä, omistavatko he oman yrityksensä tai perheyrityksen

c) työosuuskuntien jäseninä olevat työntekijät

d) opiskelijat

c) siviili- ja armeijatehtävissä toimivat virkamiehet.

14 LGSS:n 60 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Eläkkeen lisä myönnetään sosiaaliturvaa edistävästä panoksesta väestönkasvuun naisille, jotka ovat saaneet biologisia tai adoptoituja lapsia ja jotka saavat maksuperusteista vanhuuseläkettä, leskeneläkettä tai pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä mistä tahansa sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvasta järjestelmästä.

Tämä lisä, joka on kaikilta oikeudellisilta vaikutuksiltaan maksuperusteinen yleinen eläke, koostuu summasta, joka saadaan soveltamalla edellä mainittujen eläkkeiden alkuperäiseen määrään tiettyä prosenttiosuutta, joka perustuu lasten määrään seuraavan laskukaavan mukaisesti:

a) kaksi lasta: 5 prosenttia.

b) kolme lasta: 10 prosenttia.

c) vähintään neljä lasta: 15 prosenttia.

Määritettäessä oikeutta eläkkeeseen myönnettävään lisään ja sen määrää otetaan huomioon vain lapset, jotka ovat syntyneet tai jotka on adoptoitu ennen kyseiseen eläkkeeseen oikeuttavaa tapahtumaa.”

15 LGSS:n 196 §:n 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”Taloudellinen etuus, joka vastaa täydellistä pysyvää työkyvyttömyyttä, on elinikäinen eläke.”

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymys

16 INSS myönsi 25.1.2017 tekemällään päätöksellä WA:lle täydellisen ja pysyvän työkyvyttömyyden perusteella eläkkeen, jonka suuruus on 100 prosenttia perusmäärästä (jäljempänä 25.1.2017 tehty päätös). Tämän eläkkeen määrä oli 1 603,43 euroa kuukaudessa elinkustannusindeksin mukaisin korotuksin.

17 WA teki tästä päätöksestä oikaisuvaatimuksen, jossa hän väitti, että koska hän on kahden tyttären isä, hänellä on LGSS:n 60 §:n 1 momentin perusteella oikeus saada mainitussa säännöksessä säädetty eläkkeen lisä (jäljempänä kyseessä oleva eläkkeen lisä), jonka määrä on 5 prosenttia hänen eläkkeensä perusmäärästä, samoin edellytyksin kuin naiset, jotka ovat kahden lapsen äitejä ja jotka saavat Espanjan sosiaaliturvajärjestelmästä maksuperusteista pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä.

18 INSS hylkäsi 9.6.2017 tekemällään päätöksellä WA:n oikaisuvaatimuksen ja vahvisti 25.1.2017 tehdyn päätöksen. INSS totesi tältä osin, että kyseinen eläkkeen lisä myönnetään sosiaaliturvaa edistävästä panoksesta väestönkasvuun yksinomaan naisille, jotka saavat Espanjan sosiaaliturvajärjestelmästä maksuperusteista eläkettä ja joilla on vähintään kaksi lasta.

19 Tällä välin WA oli nostanut 23.5.2017 Juzgado de lo Social nº 3 de Geronassa (Geronan työ- ja sosiaaliasioiden tuomioistuin nro 3, Espanja) kanteen, jossa hän vaati, että hänelle myönnetään oikeus saada kyseessä olevaa eläkkeen lisää.

20 Juzgado de lo Social nº 3 de Geronalle ilmoitettiin 18.5.2018, että WA oli kuollut 9.12.2017. WA:n aviopuoliso DC tuli ensin mainitun sijaan kantajaksi pääasian oikeudenkäynnissä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että näin ollen kyseessä olevan eläkkeen lisän mahdollinen maksaminen jatkuu WA:n kuolinpäivään saakka.

21 Samainen tuomioistuin toteaa, että LGSS:n 60 §:n 1 momentissa myönnetään oikeus kyseessä olevaan eläkkeen lisään sosiaaliturvaa edistävästä panoksesta väestönkasvuun naisille, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta, kun taas samassa tilanteessa olevilla miehillä ei ole tätä oikeutta. Kyseinen tuomioistuin on epävarma siitä, onko tällainen säännös unionin oikeuden mukainen.

22 LGSS:n 60 §:n 1 momentissa tarkoitettu käsite ”sosiaaliturvaa edistävästä panoksesta väestönkasvuun” voi nimittäin koskea sekä naisia että miehiä, koska jälkeläisen hankkiminen ja vastuu lasten hoidosta, ruokkimisesta ja kasvatuksesta, samoin kuin heistä huolehtiminen, pätee kaikkiin niihin henkilöihin, jotka ovat joko äitejä tai isiä. Näin ollen työn keskeyttäminen lapsen syntymän, adoptoimisen tai lapsista huolehtimisen vuoksi voi haitata samalla tavoin naisia ja miehiä riippumatta heidän sosiaaliturvaa edistävästä panoksestaan väestönkasvuun. Tässä yhteydessä LGSS:n 60 §:n 1 momentilla luodaan perusteeton erilainen kohtelu naisten eduksi samassa tilanteessa olevien miesten vahingoksi.

23 Jälkeläisten hankkiminen merkitsee ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan kuitenkin naisille merkittävämpää henkilökohtaista ja ammatillista uhrausta. Naisten on nimittäin käytävä läpi raskausaika ja synnytys, joihin liittyy ilmeisiä biologisia ja fysiologisia rasitteita ja joista aiheutuu naisille fyysisten haittojen lisäksi haittaa myös työelämässä ja työuraan liittyvissä perustelluissa etenemisodotuksissa. Biologisesta näkökulmasta LGSS:n 60 §:n 1 momentin säännökset voisivat siis olla perusteltuja sikäli kuin niillä pyritään suojelemaan naisia raskauden ja synnytyksen seurauksilta.

24 Tässä tilanteessa Juzgado de lo Social nº 3 de Gerona lykkäsi asian käsittelyä ja esitti unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko kansallinen lainsäädäntö (konkreettisesti [LGSS:n] 60 §:n 1 momentti) [SEUT] 157 artiklassa ja [direktiivissä 76/207] ja sen muuttamisesta annetussa direktiivissä 2002/73, jotka on uudelleenlaadittu [direktiivillä 2006/54], tunnustetun kaiken sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltävän tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastainen, kun siinä annetaan sosiaaliturvaa edistävästä panoksesta väestönkasvuun oikeus eläkkeeseen myönnettävään lisään naisille, jotka ovat saaneet biologisia tai adoptoituja lapsia ja jotka saavat mistä tahansa sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvasta järjestelmästä maksuperusteista vanhuuseläkettä, leskeneläkettä tai pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä, mutta tätä oikeutta ei sitä vastoin anneta samassa tilanteessa oleville miehille?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

Alustavia huomautuksia

25 Kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen. Unionin tuomioistuimen tehtävänä on nimittäin tulkita kaikkia unionin oikeuden säännöksiä, joita kansalliset tuomioistuimet tarvitsevat ratkaistessaan niiden käsiteltäväksi saatettuja asioita, vaikka näitä säännöksiä ei olisi nimenomaisesti mainittu kansallisten tuomioistuinten unionin tuomioistuimelle esittämissä kysymyksissä (tuomio 26.6.2008, Wiedemann ja Funk, C-329/06 ja C-343/06, EU:C:2008:366, 45 kohta ja tuomio 8.5.2019, PI, C-230/18, EU:C:2019:383, 42 kohta).

26 Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on nyt käsiteltävässä asiassa muodollisesti rajoittanut kysymyksensä koskemaan vain SEUT 157 artiklan ja direktiivin 2006/54 tulkintaa, tämä seikka ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä sille kaikkia unionin oikeuden tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä kansallisen tuomioistuimen arvioidessa käsiteltävänään olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kansallinen tuomioistuin viitannut niihin kysymyksessään. Unionin tuomioistuimen on poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon riidan kohde (ks. vastaavasti tuomio 12.1.2010, Wolf, C-229/08, EU:C:2010:3, 32 kohta ja tuomio 8.5.2019, PI, C-230/18, EU:C:2019:383, 43 kohta).

27 Käsiteltävässä asiassa kahden lapsen isä WA on pyytänyt LGSS:n 60 §:n 1 momentin nojalla, että hänelle myönnettäisiin kyseessä oleva eläkkeen lisä, joka maksettaisiin hänen täydelliseen pysyvään työkyvyttömyyteen perustuvan maksuperusteisen eläkkeen lisäksi.

28 Tässä yhteydessä on muistutettava, että SEUT 157 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun ”palkan” käsitteen alaan kuuluvat eläkkeet, jotka perustuvat työntekijän ja työnantajan väliseen työsuhteeseen, mutteivät eläkkeet, jotka perustuvat lakisääteiseen järjestelmään, jonka rahoitukseen työntekijät, työnantajat ja mahdollisesti julkinen valta osallistuvat sellaisella tavalla, joka perustuu enemmän sosiaalipoliittisiin syihin kuin tällaiseen työsuhteeseen. Tähän käsitteeseen ei siten voida sisällyttää sellaisia vanhuuseläkkeiden kaltaisia sosiaaliturvajärjestelmiä tai -etuuksia, joita säännellään suoraan lailla eli jotka eivät edellytä minkäänlaisia neuvotteluja yrityksen tai kyseisen ammattialan sisällä sekä joiden soveltaminen yleisiin työntekijäryhmiin on pakollista (tuomio 22.11.2012, Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 WA:n saaman kaltainen maksuperusteinen, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettava eläke, jonka perusteella lasketaan kyseessä oleva eläkkeen lisä, vaikuttaa olevan eläke, joka ei tämän tuomion edellisessä kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla niinkään perustu työnantajan ja työntekijän väliseen työsuhteeseen vaan paremminkin sosiaalisiin tekijöihin.

30 Lisäksi LGSS:n 60 §:n 1 momentissa täsmennetään, että kyseessä olevalla eläkkeen lisällä on kaikissa suhteissa julkisen maksuperusteisen eläkkeen oikeudellinen luonne.

31 On totta, että sellaiset sosiaalipoliittiset, valtionhallintoon liittyvät tai eettiset näkökohdat tai edes budjettiin liittyvät perusteet, jotka ovat vaikuttaneet tai voineet vaikuttaa järjestelmään, kun kansallinen lainsäätäjä on siitä säätänyt, eivät voi olla ratkaisevia, jos eläke koskee ainoastaan yhtä erityistä työntekijäryhmää, jos se myönnetään suoraan palveluksessaoloajan perusteella ja jos sen suuruus lasketaan viimeisen palkan perusteella (tuomio 28.9.1994, Beune, C-7/93, EU:C:1994:350, 45 kohta ja tuomio 22.11.2012, Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, 23 kohta).

32 Kuten INSS tältä osin väittää, ensimmäinen näistä kolmesta edellytyksestä ei vaikuta täyttyvän, koska unionin tuomioistuimen käytettävissä olevassa oikeudenkäyntiaineistossa ei ole mitään viitteitä siitä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen maksuperusteinen, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettava eläke koskisi ainoastaan yhtä erityistä työntekijäryhmää.

33 Täten tällainen maksuperusteinen, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettava eläke ei kuulu SEUT 157 artiklan 1 ja 2 kohdassa ja direktiivissä 2006/54 tarkoitetun ”palkan” käsitteen piiriin (ks. vastaavasti tuomio Gillespie ym., C-342/93, EU:C:1996:46, 14 kohta; tuomio 22.11.2012, Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, 25 kohta ja tuomio 14.7.2016, Ornano, C-335/15, EU:C:2016:564, 38 kohta).

34 Direktiivin 2006/54 1 artiklan toisen kohdan c alakohdasta, luettuna yhdessä sen 2 artiklan 1 kohdan f alakohdan kanssa, ilmenee lisäksi, että kyseistä direktiiviä ei sovelleta direktiivillä 79/7 säänneltyihin lakisääteisiin järjestelmiin.

35 Sitä vastoin kyseessä oleva eläkkeen lisä kuuluu viimeksi mainitun direktiivin soveltamisalaan, jos se on osa sellaista lakisääteistä suojajärjestelmää, jolla annetaan turvaa jonkin direktiivin 79/7 3 artiklan 1 kohdassa luetellun tapauksen eli työkyvyttömyyden varalta, ja jos se on suoraan ja tosiasiallisesti yhteydessä turvaan, jota annetaan tällaisen tapauksen varalta (ks. vastaavasti tuomio 16.12.1999, Taylor, C-382/98, EU:C:1999:623, 14 kohta ja tuomio 22.11.2012, Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, 26 kohta).

36 Kyseisellä eläkkeen lisällä pyritään suojelemaan naisia, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jotka saavat työkyvyttömyyseläkettä, takaamalla, että heillä on käytettävissään riittävät varat erityisesti heidän tarpeisiinsa nähden.

37 Esitetty kysymys on näissä olosuhteissa ymmärrettävä siten, että sillä pyritään selvittämään, onko direktiiviä 79/7 tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa johtuen naisten sosiaaliturvaa edistävästä panoksesta väestönkasvuun säädetään oikeudesta eläkkeen lisään niille naisille, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jotka saavat maksuperusteista, pysyvän työkyvyttömyyden johdosta maksettavaa eläkettä kansallisesta sosiaaliturvajärjestelmästä, kun taas samassa tilanteessa olevilla miehillä ei ole oikeutta tällaiseen eläkkeen lisään.

Asiakysymys

38 Direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi tai välillisesti etenkään siviilisäädyn tai perheaseman perusteella, kun on kysymyksessä etuuksien laskentaperusteet.

39 Pääasia koskee sellaisen miehen pysyvän työkyvyttömyyseläkkeen laskemista, joka on saanut kaksi lasta ja joka pyytää, että hänelle myönnetään kyseessä oleva eläkkeen lisä.

40 LGSS:n 60 §:n 1 momentin mukaan on niin, että kun otetaan huomioon naisten sosiaaliturvaa edistävä panos väestönkasvuun, kyseinen eläkkeen lisä myönnetään naisille, jos he ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jos he saavat esimerkiksi maksuperusteista, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä sosiaaliturvajärjestelmästä. Sitä vastoin miehillä, silloin kun he ovat samassa tilanteessa, ei ole oikeutta tähän eläkkeen lisään.

41 Näin ollen on ilmeistä, että tässä kansallisessa lainsäädännössä kohdellaan epäedullisemmin miehiä, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta. Tällainen sukupuoleen perustuva epäedullisempi kohtelu voi merkitä direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua välitöntä syrjintää.

42 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan syrjintää on erilaisten sääntöjen soveltaminen samankaltaisissa tilanteissa tai saman säännön soveltaminen erilaisissa tilanteissa (tuomio 13.2.1996, Gillespie ym., C-342/93, EU:C:1996:46, 16 kohta ja tuomio 8.5.2019, Praxair MRC, C-486/18, EU:C:2019:379, 73 kohta).

43 Näin ollen on tutkittava, koskeeko pääasiassa kyseessä olevalla kansallisella säännöstöllä käyttöön otettu miesten ja naisten välinen erilainen kohtelu sellaisia henkilöryhmiä, jotka ovat toisiinsa rinnastettavissa tilanteissa.

44 Tässä yhteydessä tilanteiden vertailukelpoisuutta koskevana vaatimuksena ei ole tilanteiden samanlaisuus vaan ainoastaan niiden samankaltaisuus (tuomio 26.6.2018, MB (Sukupuolenvaihdos ja vanhuuseläke), C-451/16, EU:C:2018:492, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 Tilanteiden toisiinsa rinnastettavuutta ei ole tutkittava kokonaisuutena ja abstraktisti vaan tapauskohtaisesti ja konkreettisesti kaikkien näille tilanteille ominaisten seikkojen perusteella sen kansallisen lainsäädännön, jolla kyseessä oleva erottelu on luotu, tarkoituksen ja päämäärän kannalta sekä tarvittaessa sen alan periaatteiden ja tavoitteiden kannalta, johon kyseinen kansallinen lainsäädäntö kuuluu (tuomio 26.6.2018, MB (Sukupuolenvaihdos ja vanhuuseläke), C-451/16, EU:C:2018:492, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

46 LGSS:n 60 §:n 1 momentin tavoitteesta, jona on korvata naisten sosiaaliturvaa edistävä panos väestönkasvuun, on todettava, että miesten panos väestönkasvuun on aivan yhtä tarpeellinen kuin naistenkin.

47 Näin ollen pelkästään perusteella, joka koskee sosiaaliturvaa edistävää panosta väestönkasvuun, ei voida perustella sitä, että miehet ja naiset eivät ole toisiinsa rinnastettavassa tilanteessa kyseessä olevan eläkkeen lisän kannalta arvioituna.

48 Espanjan hallitus on kuitenkin unionin tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa korostanut, että tämän eläkkeen lisän tavoitteena ei ole pelkästään palkita naisia, jotka ovat saaneet vähintään kaksi lasta, heidän sosiaaliturvaa edistävästä panoksestaan väestönkasvuun. Kyseinen eläkkeen lisä on myös luotu välineeksi, jolla pyritään vähentämään miesten ja naisten eläkkeiden määrien välistä eroa, joka johtuu eroista ammattiurissa. Espanjan hallituksen

mukaan tavoiteltu päämäärä on taata riittävien eläkkeiden myöntäminen naisille, joiden eläkemaksujen maksukyky ja täten eläkkeiden määrä on alentunut, kun heidän ammattiuransa on keskeytynyt tai lyhentynyt siitä syystä, että he ovat saaneet vähintään kaksi lasta.

49 INSS väittää lisäksi kirjallisissa huomautuksissaan, että kyseinen eläkkeen lisä on perusteltu sosiaalipoliittisilla perusteilla. INSS esittää tätä varten lukuisia tilastotietoja, joista ilmenee, että miesten ja naisten eläkkeiden määrien välillä on ero, ja että naisten, jotka eivät ole saaneet lapsia tai jotka ovat saaneet yhden lapsen, ja naisten, jotka ovat saaneet vähintään kaksi lasta, eläkkeiden määrien välillä on ero.

50 Tavoitteesta, jolla pyritään vähentämään naisten ja miesten eläkkeiden määrien välistä eroa myöntämällä kyseessä oleva eläkkeen lisä, on todettava, että LGSS:n 60 §:n 1 momentilla pyritään ainakin osittain suojelemaan naisia vanhemman ominaisuudessa.

51 Yhtäältä kyseessä on kuitenkin ominaisuus, joka voi olla sekä miehillä että naisilla, ja toisaalta isän ja äidin tilanteet voivat olla toisiinsa rinnastettavissa lasten kasvatuksen osalta (ks. vastaavasti tuomio 29.11.2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, 56 kohta ja tuomio 26.3.2009, komissio v. Kreikka, C-559/07, ei julkaistu, EU:C:2009:198, 69 kohta).

52 Erityisesti on todettava, että se seikka, että lasten kasvatuksesta aiheutuvat ammatilliset epäkohdat kohdistuvat enemmän naisiin, koska yleensä naiset vastaavat heidän kasvatuksestaan, ei ole omiaan sulkemaan pois sitä, että heidän tilanteensa voisi olla rinnastettavissa sellaisen miehen tilanteeseen, joka on vastannut lastensa kasvatuksesta ja on tästä syystä kohdannut samoja ammattiuraan kohdistuvia haittoja (ks. vastaavasti tuomio 29.11.2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, 56 kohta).

53 Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 66 kohdassa, tällaisessa tilanteessa tilastotiedot, joista tuodaan esiin rakenteellisia eroja naisten ja miesten eläkkeiden määrien välillä, eivät riitä sallimaan sellaiseen johtopäätökseen päätymistä, että naiset ja miehet eivät ole kyseessä olevan eläkkeen lisän kannalta arvioituna vanhempina toisiinsa rinnastettavissa tilanteissa.

54 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että poikkeaminen direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdassa vahvistetusta sukupuoleen perustuvan välittömän syrjinnän kiellosta on mahdollista vain tämän direktiivin säännöksissä tyhjentävästi luetelluissa tapauksissa (ks. vastaavasti tuomio 3.9.2014, X, C-318/13, EU:C:2014:2133, 34 ja 35 kohta ja tuomio 26.6.2018, MB (Sukupuolenvaihdos ja vanhuuseläke), C-451/16, EU:C:2018:492, 50 kohta).

55 Näistä poikkeusperusteista on ensinnäkin todettava, että direktiivin 79/7 4 artiklan 2 kohdan mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaate ei rajoita naisten suojelua äitiyden perusteella koskevien säännösten soveltamista.

56 Oikeuskäytännöstä seuraa tämän osalta, että kun direktiivin 79/7 4 artiklan 2 kohdassa jäsenvaltioille jätetään oikeus pitää voimassa tai antaa säännöksiä tämän suojelun varmistamiseksi, siinä tunnustetaan samalla sukupuolten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen mukaisesti yhtäältä naisen raskaudenaikaisen ja -jälkeisen biologisen tilan ja toisaalta naisen ja hänen lapsensa välillä synnytyksen jälkeen vallitsevan erityissuhteen suojeleminen oikeutetuksi (ks. vastaavasti direktiivistä 76/207 tuomio 12.7.1984, Hofmann, 184/83, EU:C:1984:273, 25 kohta ja tuomio 19.9.2013, Betriu Montull, C-5/12, EU:C:2013:571, 62 kohta).

57 Nyt käsiteltävässä asiassa LGSS:n 60 §:n 1 momentissa ei kuitenkaan ole mitään seikkaa, jolla luotaisiin yhteys yhtäältä kyseessä olevan eläkkeen lisän myöntämisen ja toisaalta äitiysloman pitämisen tai niiden epäkohtien, joita naiselle koituu hänen työurallaan sen johdosta, että hän on poissa töistä synnytystä seuravana ajanjaksona, välille.

58 Erityisesti on todettava, että kyseinen lisä myönnetään naisille, jotka ovat adoptoineet lapsia, mikä osoittaa, ettei kansallisen lainsäätäjän tarkoituksena ole ollut rajoittaa LGSS:n 60 §:n 1 momentin soveltamista synnyttäneiden naisten biologisen tilan suojelemiseen.

59 Lisäksi, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 54 kohdassa, tässä säännöksessä ei edellytetä, että naiset olisivat tosiasiallisesti lopettaneet työskentelyn hetkellä, jolloin he saivat lapsen, joten edellytys äitiysloman pitämisestä näin ollen puuttuu. Tilanne on näin esimerkiksi, kun nainen on synnyttänyt ennen työmarkkinoille tuloaan.

60 Näin ollen on todettava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen eläkkeen lisä ei kuulu direktiivin 79/7 4 artiklan 2 kohdassa säädetyn syrjintäkiellosta tehtävän poikkeuksen soveltamisalaan.

61 Toiseksi on niin, että direktiivin 79/7 7 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan kyseinen direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle lapsia kasvattaneille henkilöille myönnettäviä, vanhuuseläkejärjestelmään kuuluvia etuuksia ja oikeutta etuuksiin jaksoilta, joiden aikana työnteko on ollut keskeytyneenä lasten kasvattamisen vuoksi.

62 Tästä on todettava, että LGSS:n 60 §:n 1 momentissa ei joka tapauksessa aseteta kyseessä olevan eläkkeen lisän myöntämisen edellytykseksi lasten kasvattamista tai lasten kasvattamisesta johtuvia työskentelyn keskeytymisjaksoja vaan ainoastaan se, että lisää saavat naiset ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja että he saavat maksuperusteista vanhuuseläkettä, leskeneläkettä tai pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvasta järjestelmästä.

63 Näin ollen direktiivin 79/7 7 artiklan 1 kohdan b alakohtaa ei voida soveltaa kyseessä olevan eläkkeen lisän kaltaiseen etuuteen.

64 Lopuksi on vielä lisättävä, että SEUT 157 artiklan 4 kohdassa määrätään, että jotta miesten ja naisten välinen täysi tosiasiallinen tasa-arvo toteutuisi työelämässä, tasa-arvoisen kohtelun periaate ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta sellaisia erityisetuja tarjoavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on helpottaa aliedustettuna olevan sukupuolen ammatillisen toiminnan harjoittamista taikka ehkäistä tai hyvittää ammattiuraan liittyviä haittoja.

65 Mainittua määräystä ei kuitenkaan voida soveltaa LGSS:n 60 §:n 1 momentin kaltaiseen kansalliseen säännökseen, koska kyseessä olevalla eläkkeen lisällä ainoastaan myönnetään naisille lisäetuus eläkkeen myöntämishetkellä – esimerkiksi tilanteessa, jossa on kyse pysyvästä työkyvyttömyydestä – puuttumatta ongelmiin, joita naisille voi ilmetä heidän ammattiuransa aikana, eikä se näytä kompensoivan naisten urakehitykselle aiheutuvia haittoja auttamalla heitä urallaan ja näin toteuttavan miesten ja naisten välistä täyttä tosiasiallista tasa-arvoa työelämässä (ks. vastaavasti tuomio 29.11.2001, Griesmar, C-366/99, EU:C:2001:648, 65 kohta ja tuomio 17.7.2014, Leone, C-173/13, EU:C:2014:2090, 101 kohta).

66 Näin ollen on todettava, että pääasiassa kyseessä oleva kansallinen säännöstö merkitsee siis sukupuoleen perustuvaa välitöntä syrjintää ja on näin ollen direktiivin 79/7 mukaan kielletty.

67 Edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että direktiiviä 79/7 on tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jossa säädetään oikeudesta eläkkeen lisään niille naisille, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jotka saavat maksuperusteista, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä kansallisesta sosiaaliturvajärjestelmästä, kun taas samassa tilanteessa olevilla miehillä ei ole oikeutta tällaiseen eläkkeen lisään.

Oikeudenkäyntikulut

68 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19.12.1978 annettua neuvoston direktiiviä 79/7/ETY on tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jossa säädetään oikeudesta eläkkeen lisään niille naisille, jotka ovat saaneet vähintään kaksi biologista tai adoptoitua lasta ja jotka saavat maksuperusteista, pysyvän työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä kansallisesta sosiaaliturvajärjestelmästä, kun taas samassa tilanteessa olevilla miehillä ei ole oikeutta tällaiseen eläkkeen lisään.

Allekirjoitukset